

с позиции: «ты — мне, я — тебе». Подобная модель отношений является не единственным примером происходящих явлений, служит эталоном формирования соответствующих установок и поведенческих реакций подрастающей личности. Необходимо отметить, что именно прагматичность становится одним из ключевых качеств современной личности. Имеет место и индивидуализм, граничащий с жесткостью, часто входящий в личностную структуру. Если говорить об отношениях детей и родителей, то в них все чаще наблюдаются случаи потребительской психологии, стремления любой ценой достичь собственного благополучия, карьерного роста, возможно, легким путем, не требующим большого труда.

Изучение нами проблемы формирования нравственно-эстетической воспитанности обучающихся указывает на необходимость ориентации образовательного процесса в русло использования форм, методов и средств обучения, содержащих нравственные понятия, эстетические ценности, а также создание наглядного представления достижений мировой культуры. Любая учебная дисциплина, имея определенную смысловую нагрузку, несет в себе нравственно-эстетический потенциал. Преподавать должен помнить о том, что эстетика и нравственность способствуют гармонизации духовной сферы личности, развивают творческое отношение к деятельности, формируют нравственные поступки. В этой связи необходимо добиваться реализации задач нравственно-эстетического воспитания подрастающего поколения: научить обучающихся воспринимать красоту природы, бережно к ней относиться, формировать ответственность за красоту окружающей среды, способствовать овладению культурой общения и этикой поведения.

Данная проблема тесно связана и с содержательным наполнением нравственно-эстетического воспитания. На наш взгляд, требуют глубоких исследований принципы разработки учебников, учебно-методических пособий, где задачи нравственного содержания должны тесно взаимодействовать с эстетическим изложением материала.

В решении проблемы нравственно-эстетического воспитания обучающихся важное значение, несомненно, имеет самообразование и самовоспитание. Содержание профессиональной деятельности педагогов в данном направлении определяется оказанием помощи личности в организации процесса самообразования в аспекте духовного развития, самосовершенствования, самоактуализации сил и способностей.

Заключение. Таким образом, резюмируя обозначенные проблемы в нравственно-эстетическом воспитании обучающихся, стоит отметить, что они требуют комплексного подхода к их изучению и решению, учета во взаимосвязи тех факторов, которые имеют непосредственное воздействие на становление личности, а также создания эффективных условий в образовательном процессе для формирования качеств нравственного поведения и, в целом, высокой культуры личности.

Список цитируемых источников

1. Бахтин, Н. Н. Руссо и его педагогические воззрения. — СПб., 1913. — 126 с.
2. Гельвеций, К. А. Об уме // Соч. в 2 т. — М., 1973. — Т.1. — 230 с.
3. Джуринский, А. Н. История педагогики : учеб. пос. для студентов педвузов / А. Н. Джуринский. — М. : «ВЛАДОС», 2000. — 324 с.
4. Елисеева, А. В. Формирование и развитие нравственно-эстетической культуры школьников : дис... канд. пед. наук / А. В. Елисеева. — Саратов, 1996. — 182 с.
5. Салеев, В. А. Концепция эстетического воспитания детей и молодежи Республики Беларусь // Основы маастцтва. — 2000. — № 4. — С. 8—30.
6. Сухомлинский, В. А. Избранные педагогические сочинения. Т. 1. / сост. О. С Богданова, В. З. Смаль. — М. : Педагогика, 1979. — 178 с.
7. Щуркова, Н. Е. Прикладная педагогика воспитания: учебное пособие / Н. Е. Щуркова. — СПб. : Питер, 2005. — 86 с.

УДК 821.161.3.10

В. І. Патаповіч

Установа адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт», Баранавічы, Рэспубліка Беларусь

РАЗВІЦЦЁ НАЦЫЯНАЛЬнай САМАСВЯДОМАСЦІ ВУЧНЯЎ: СУЧАСНЫЯ ПРЫЁМЫ І ПАДЫХОДЫ ВІВУЧЭННЯ

Уводзіны. Рост нацыянальнай самасвядомасці спараджае самыя разнастайныя па накіраванасці, глыбіні і сіле ўздзеяння працэсы. Сёння нацыянальны інтарэсы не могуць не ўлічвацца пры вырашэнні любога пытання, якое стаіць перад сучасным грамадствам. Асабліва важныя пытанні ў вырашэнні праблем нацыянальнай адукацыі, бо нацыянальны інтарэсы ў самым шырокім плане ўключаюць значны круг інтэлектуальных, гістарычных, маральных і культурных каштоўнасцей. Імкненне народаў да самавызначэння і ўмацавання самастойнасці абвастрае патрэбу ў фарміраванні нацыянальнай самасвядомасці падростаючага пакалення, што, у першую чаргу, закранае школу і педагогічную навуку.

Асноўная частка. Установам адукацыі належыць асабліва роля ў фарміраванні нацыянальнай самасвядомасці асобы, так як сістэма адукацыі павінна забяспечыць гістарычную пераемнасць пакаленняў, захаванне, распаўсюджванне і развіццё нацыянальнай культуры, выхаванне беражлівых адносін да гістарычнага

мінулага і культурнай спадчыны ўсіх народаў, якія насяляюць нашу краіну, выхаванне патрыётаў, якія валодаюць высокай маральнасцю і праяўляюць нацыянальную талерантнасць, паважлівае стаўленне да моў, традыцый і культуры іншых народаў.

Школа становіцца найважнейшым інстытутам, які выконвае функцыю фарміравання нацыянальнай самасвядомасці і пачуцця грамадзянскага абавязку ў дзяцей. «Пра такую функцыю занепакоены замежным уплывам на моладзь пісаў Д. І. Мендзялееў: Трэба даставіць рускаму юнацтву чыста рускія крыніцы, прыстасаваныя ва ўсіх адносінах да патрэб краіны, інакш яно ніколі не выйдзе з перыяду нападўсялой пераймальнасці, у якой часткова забыталіся за апошні час» [1, с. 10]. Фарміраванне нацыянальнай самасвядомасці з'яўляецца адной з ключавых задач выхавання дзяцей і моладзі ў нашай краіне. «Самасвядомасць выступае важнейшым крытэрыем сацыяльна-педагагічнай сталасці асобы і выяўляецца ў сукупнасці поглядаў і ацэнак, меркаванняў і адносін, якія выказваюць змест, узровень і асаблівасці ўяўленняў членаў нацыянальнай супольнасці аб гістарычным мінулым нацыі, яе сучаснасці і будучыні, актыўнасць у засваенні роднай мовы і культуры, усведамленне і прыняцце нацыянальных інтарэсаў і каштоўнасных арыентацый, а таксама свайго месца сярод іншых нацый і характары ўзаемаадносін з імі» [2, с. 21]. Як паказвае сацыяльна-гістарычная практыка, кожнае новае пакаленне пераасэнсоўвае культурна-гістарычны вопыт, вызначае новыя мэты і задачы нацыянальнага развіцця, характэрныя для народа ў канкрэтны прамежак часу, а таксама фарміруе нацыянальную самасвядомасць у адпаведнасці з сучасным светам. Працэс фарміравання нацыянальнай самасвядомасці з'яўляецца індывідуалізаванай формай засваення розных кампанентаў нацыянальнай самасвядомасці вучнямі, якія выступаюць як члены нацыянальнай супольнасці. Настаўнікам належыць вялікая роля ў фарміраванні асобы вучня з пэўнымі нацыянальнымі характарыстыкамі.

Сёння назіраюцца некаторыя асаблівасці развіцця сацыякультурнай сферы нашай краіны: «рост уплыву навукова-тэхнічнага прагрэсу на сучасную культуру і мастацтва; з'яўленне новага тыпу асобы — «чалавека віртуальнага»; фарміраванне агульнага культурнага фонду сусветнай цывілізацыі; наяўнасць пагроз культурнай спадчыне чалавецтва ва ўмовах захавання напружанасці міжнароднай арэне, распаўсюджвання экстрэмісцкіх настройў; неабходнасць рэалізацыі ў дзяржавах прынцыпаў талерантнасці, гендэрнай, расавай, рэлігійнай роўнасці і сацыяльнай справядлівасці» [3, с. 28]. У сувязі з гэтым неабходна вызначыць шляхі, формы і метады выхавання нацыянальнай самасвядомасці навучэнцаў, заснаванага на каштоўнасцях нацыянальнай культуры, адкрытага для ўспрымання каштоўнасцей іншых народаў.

Вялікае значэнне ў выхаванні нацыянальнай самасвядомасці вучняў мае творчая дзейнасць. У сучасных школах створаны ўсе ўмовы для таго, каб актыўна ўключыць падлеткаў у названую дзейнасць: навукова-даследчая работа, аб'яднанні па інтарэсах, краязнаўчая праца, конкурсы талентаў, ладзяцца святы і фестывалі, прысвечаныя гістарычным асобам і памятным датам, праводзяцца тыдні роднай мовы.

Развіццё нацыянальнай самасвядомасці вучняў паўнаважна можа адбывацца і на школьных уроках. Вывучэнне вучнямі гісторыі, грамадазнаўства, мовы, літаратуры садзейнічае ўсведамленню сваёй этнічнай прыналежнасці, нацыянальнага гонару і павагі да мінулага. Больш карыснымі з'яўляюцца ўрокі па літаратуры, якія дазваляюць вучням дасягнуць такіх адукацыйных вынікаў, як сфарміраванасць маральных каштоўнасных арыентацый, усведамленне сябе грамадзянінам беларускай дзяржавы; праяўленне павагі да нацыянальнай культурнай спадчыны; дэманстрацыя ўстойлівай цікавасці да самастойнай дзейнасці, самаразвіцця, самапазнання. Вывучэнне роднай літаратуры з'яўляецца каштоўным для вучняў сваімі ідэямі і тым асобасным сэнсам, які маюць сюжэт літаратурнага твора, мастацкія вобразы, адносіны і стаўленне самога аўтара да герояў і падзей, да жыцця і свету. Працэс вывучэння літаратуры арганічна звязаны з працэсам фарміравання сістэмы каштоўнасных арыентацый вучня, адносін яго да жыцця, да людзей, працэсам усведамлення сябе як асобы.

«У мэтах фарміравання нацыянальнай самасвядомасці неабходна таксама далучыць вучняў да гістарычных вытокаў (гісторыя сям'і, малой радзімы, краіны); да разумення нацыянальных асаблівасцей беларусаў (беларускі нацыянальны характар, нацыянальныя маральна-эстэтычныя каштоўнасці, ідэалы, арыенціры); да традыцыйнай культуры (мова, гісторыя, літаратура, традыцыі, звычаі, абрады); да класічнай нацыянальнай культуры (музыка, жывапіс, архітэктура, народныя промыслы, прырода)» [4, с. 36].

Заклучэнне. Такім чынам, фарміраванне і развіццё нацыянальнай самасвядомасці падрастаючага пакалення застаецца актуальнай тэмай на сучасным адукацыйным этапе. Установам адукацыі належыць асабліва вялікая роля ў фарміраванні нацыянальнай самасвядомасці асобы, так як сістэма адукацыі павінна забяспечыць гістарычную пераемнасць пакаленняў, захаванне, распаўсюджванне і развіццё нацыянальнай культуры, выхаванне беражлівых адносін да гістарычнага мінулага і культурнай спадчыны краіны, выхаванне патрыётаў, якія валодаюць высокай маральнасцю і праяўляюць нацыянальную талерантнасць, паважлівае стаўленне да моў, традыцый і культуры іншых народаў. Асаблівае значэнне ў фарміраванні нацыянальнай самасвядомасці мае сумесная дзейнасць педагога і вучня на ўроках мовы, літаратуры, гісторыі, а таксама ажыццяўленне творчай дзейнасці. Настаўнікам неабходна далучаць вучняў да традыцыйнай культуры і гісторыі, класічнай нацыянальнай культуры і вывучэння асаблівасцей нашага народу. Засваенне народнай культуры ў працэсе зносін з узорами народнага мастацтва і ва ўласнай творчай дзейнасці магчыма толькі ў асобна-арыентаваным адукацыйным працэсе, адным з асноўных прынцыпаў якога з'яўляецца каштоўнасна-сэнсавая накіраванасць.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. *Іванчын, Г. І.* Феномен нацыянальнай ідэнтычнасці беларусаў / Г. І. Іванчын // Народная асвета. — 2014. — № 12. — С. 9—13.
2. *Тарантей, Л. М.* Национальное самосознание — целевой ориентир воспитания / Л. М. Тарантей // Народная асвета. — 2019. — № 6. — С. 21—24.
3. *Бернович, Е. В.* Становление нравственных понятий и поступков в процессе самовоспитания учащихся / Е. В. Бернович // Сацыяльна-педагагічная работа. — Сер. «У дапамогу педагогу». — 2008. — № 2. — С. 23—30.
4. *Жыгалаў, В.* Вытокі фарміравання патрыятызму і духоўнасці ў школьнікаў / В. Жыгалаў // Праблемы выхавання. — Сер. «У дапамогу педагогу». — 2008. — № 4. — С. 33—38.

УДК 93/94

З. О. Потапешкин, С. В. Вируцкая

Учреждение образования «Барановичский государственный университет», Барановичи, Республика Беларусь

ПАМ'ЯТЬ О ВОЙНЕ КАК ЭЛЕМЕНТ НАЦИОНАЛЬНОГО ЭДЕНТИТА БЕЛОРУССКОГО НАРОДА

Введение. Республика Беларусь — является одной из стран победительниц в Великой Отечественной войне. Великая Отечественная война — страшное событие не только в истории Беларуси, но и для всех стран на постсоветском пространстве. Война оставила огромный след в истории Республики Беларусь, так как, во-первых, Беларусь первой приняла удар фашистской Германии на себя. Во-вторых, если до войны на территории Беларуси, в её нынешних границах, проживало 9,2 млн. человек, то в конце 1944 г. — 6,3 млн. человек [1]. Ярким и одновременно трагическим примером мужества и патриотизма служит Брестская Крепость. В Брестской Крепости был одним из первых развеян культ непобедимости немецкой армии. По данным ЧГК по расследованию злодеяний немецко-фашистских захватчиков, всего на территории БССР убито 2 млн. 219 тыс. 316 человек гражданского населения и военнопленных [1].

Основная часть. В условиях современных реалий, где история Великой Отечественной войны переписывается странами так называемого коллективного Запада, требуется освещение злодеяний фашистских оккупантов на землях БССР. С первых дней оккупации фашисты стали устанавливать новый порядок. Согласно немецкому плану «Ост» 75 % населения предполагалось уничтожить, а остальные 25 % эксплуатировать как бесплатную рабочую силу [2]. План принадлежал к самым секретным документам Третьего рейха и разрабатывался в недрах СС под личным наблюдением и контролем рейхсфюрера Г. Гимmlера. Трагической частью является режим террора, установленный оккупантами. Главную роль в осуществлении режима террора играл аппарат органов СС с огромными военно-полицейскими силами. Основным репрессивно карательным органом являлась полиция безопасности и СД. Деятельность этого органа была направлена на выявление и преследование противников нацистского режима, борьбу с партизанским движением и антифашистским подпольем, на организацию и проведение карательных операций и облав против партизан и населения, обыски и аресты, охрану тюрем, исполнение приговоров [3, с. 8].

Ужасающими по масштабам и жестокости были преступления захватчиков, совершенные в оккупированной столице Беларуси против мирного населения. Один из первых нацистских концентрационных лагерей на белорусской земле был организован в окрестностях Минска у д. Дрозды 29 июня 1941 г., то есть уже на следующий день после захвата города; там же в Дроздах создан пересыльный лагерь для советских военнопленных «Дулаг-127» [4]. Из протокола допроса свидетеля А. Г. Брюшкова от 25 декабря 1945 г.: «Сразу же после оккупации города Минска немецко-фашистские захватчики начали зверскую расправу над мирным советским населением. 29 или 30 июня 1941 года в лагерь возле урочища Дрозды (3—5 км от Минска) было немцами согнано все мужское население Минска от 18 до 50 лет. Всего было собрано от 40 до 50 тысяч человек. Этим граждан держали под открытым небом в течение 10 суток, не выдавая никакой пищи и воды. Людям не разрешали вставать. Приближавшихся к реке, чтобы утолить жажду, тогда была невероятная жара, расстреливали из автоматов. В результате погибло очень много советских людей» [4]. Крупнейшее гетто в Беларуси — Минское — было организовано 19 июля 1941 г., 55 тысяч евреев города к началу сентября 1941 года оказались за колючей проволокой в районе улицы Немиги. Помимо заключения людей в неволе, фашисты совершали ещё более страшные преступления. Массово уничтожались сельские населённые пункты вместе с их жителями. По состоянию на сегодняшний день в ней содержится документально подтвержденная информация о 9097 деревнях, уничтоженных нацистами полностью и частично, с населением и без. В годы оккупации многие белорусские деревни сжигались захватчиками по несколько раз — два, три, пять. Деревня Ходоки Логойского района сжигалась 7 раз, а Людвиново этого же района — 8. Символом сожжённых деревень Беларуси стала деревня Хатынь. В огне погибли 149 человек, в том числе 75 детей. Во время Великой Отечественной войны были сожжены заживо жители 628 белорусских деревень, 186 из них так и не были восстановлены [5]. Такой политике оккупантов способствовала теория расового превосходства арийцев, таковыми себя считали немцы над другими народами.

Заключение. В современных реалиях сохранение исторической правды о героическом подвиге белорусского народа в борьбе фашистской Германией имеет бесценную роль. Отражение важности истории